

Szigethy Csehi Miklós, a piskii hős.

(1824 febr. 14. — 1904 máj. 13.)

Arma virumque cano, férfit és hőst éneklek. Két a gondviselés hosszasan fenhagyott, hogy lássa az ifjuság, hogy néztek ki azok, kik megmentették a hazát. Szigethy Miklós 80 éve daczára is elmondhatta volna, mit a 48-iki öregek mondtak az ifjaknak: ha nem mentek, megyünk mi.

A midőn a millenium százada ezen tipikus alakjára gondolok, élete mintegy korrajz vonul el előttem. A szolgaság korában született, mikor a Napoleont leverő reactio tombolt az örömtől, egy évvel azelőtt, hogy Széchenyi fellépett. Tordán született, hol a harminczes években, mi iskolás fiuk, veres esákos huszároknak tartottuk a térzene alkalmával a kotát, s minden gyerek veres esákos huszár akart lenni. Így jutott Szigethy a tordai gymnasium végeztével katonai iskolába.

Már Tordán születni, annyi volt, mint Boeszkai szabadsághősei s az aranyosszéki székelység légkörében születni. S mi e lapokra tartozik, hol az unitárius vallás szentesített, miben Szigethy született. Torda, úgynevezett nemes város volt, a megyével tartoztak insurgálni, s ezért a regálé a családoké, most a megváltásnál nem a város, hanem fejenként osztottunk. S mint nemes városnak az első tanácsos nem polgármestere, hanem hadnagya volt. Szigethy Sándor hadnagy kisebb fia volt, a nagyobb Sándor már nem hadnagya, polgármestere volt Tordának. Egy apa gyermeke, kinek egész megjelenése, alakja a legszebb huszár típusa volt, mit fiai örököltek. Csakhogy Miklós vásott fiu vala, s akkor az ilyenre szokás volt mondani, jó lesz katonának.

De nem a mostani katonát értették, hanem a huszárságot, a greniezert, mi fél katona, fél polgár. Erdélyben Mária Terézia állított két székely, két oláh gyalog- s egy vegyes huszár ezredet. Alapított Szebenben egy egy fiu árvaházat, az úgyneve-

zett tránsamentet, mert növendékei katona ruhába voltak öltöztetve, kis katona néven voltak ismeretesek, s mert titokzatos úton cseppentek oda, bizonyos nimbus vette körül, annyival is inkább, hogy a határezredekben bizonyos protekció vette körül. Szigethy ezek közé került Orlátra, a második oláh gyalogezred iskolájába.

Ide is jó helyre került. Ezredese báró Rauber Károly, mint a hogy az Erdélyi kihalt főúri családokban rajzoltam, már székely báró volt, greniczer ivadék, báró Daniel leánytól, neje Pócsa leány. Hogy milyen iskolába jutott, a negyvenes évek elején Orláton vagyok, terítve az asztal, egyszer csak betoppan két kadét, köztök Szigethy Miklós, mint a ki sorban következett. Felváltva vendégei voltak nem annyiban az ezredesnek, mint mulattatói a bárónénak s növendék leányának, később idősebb Daniel Gábor nejének. Azon folytatással, hogy a fejtér asztal után következett a varró asztal, s hogy a kadétek a kiszabott időt kitöltésük, magok is egyik vette a gyöngy, a másik vette a hárászmunkát s versenyt dolgoztak. Szigethy Miklós már akkor gyönyörűen festett, tizennyolcz éves, ki volt nevezve hadnagynak, de nem volt még vidékre kitéve.

A családias élettől sem szakadt el, de az ezredesnél sem volt rossz iskolában. Mert Rauber Károly a mint 48-ban az első osztrák izű rendeletet kapta, hivatkozva egészségére, beadta lemondását, visszavonult a Székelyföldre, Sepsi-Szent-Ivánra, birtokára. Hol, a mint megint mint szem és fültanu megírtam, a vacsoránál felváltva megfordultak azok a hős fiak, kik megmívelték azt a esodát, hogy a forradalom alatt az osztrák csupán Háromszéket nem bírta bevenni. Köztök Berde Mózsá, a Szent-Ivánnyal egybeforrt laborfalvi otthonából, mint székely kormánybiztos. Szigethy Miklós 48 oct. 1-éről kapta a rendeletet, hogy rukkoljon be a XI. honvédszászlóaljhoz.

Kapta pedig, de már nem az első magyar felelős ministeriumtól, hanem a honvédelmi kormánytól, mert első ministeriumunk már leköszönt, Kossuth forradalmi kormánya vette át a haza megmentése feladatát. Kapta két patriotájától, báró Jósika Miklós, a regényírótól, ki, mint emléktáblája jelzi, Tordán született, a másik a mi Pálfi Jánosunk, ki 48 martiusa után harmincz székely élén Kolozsvárt a főkormány-széknél megjelent s harmincezer székely kart ajánlt fel a haza

megmentésére. Voltak pedig a honvédelmi kormány tagjai, székhelylyel a redut hátulsó felében, míg az országgyűlés a redutban folyt. S behitták a XI. zászlóaljhoz, mely Kolozsvárt legnagyobb részt önként jelentkező tanuló ifjúságból alakult. Mint alakult volt a Kossuth-huszárság augusztusban, hol az elsők között tőlünk Jakab Elek, Kőváry Józsa jelentkeztek. Szigethy ennek a lelkes fiatalságnak lett főhadnagya.

S megjött decemberben Bem, akkor mikor már nemzetőrség, hadsereg Erdély végpontjára, Csucsára volt szorítva. Köztök a XI. zászlóalj, s mi szintén a mi szülővárosunk szellemére vall, az a huszárságnak felcsapott tordai önkéntes század, mely Bemet Kolozsvárra kísérte, s melynek egyik tizedesétől, mikor a Kolozsmegye székházába berukkoltam, kértem, hát Mócsi bácsi miért ül: azért, mert karácsonban, a mint Kolozsvárra bevonultunk, mondom Puhl századosnak, két hónapja, hogy feleségemet, gyermekemet nem láttam, az éjjelre szabadságot kérek, s a mikor a Hármas fogadónál vágatok, megrohantak az oláhok: kardot rántottam, lekasabolgtam. S ez volt a mi Székely Mócsi bátyánk azzal az akkori humorral, mit gróf Kún Farkas úgy szokott volt kifejezni: ütött, kopott vén ember vagyok, de ha még egyszer menni kéne.

Ilyen csapattal indult Bem Kolozsvárról Vásárhelynek, hol csatlakoztak a székelyek, onnan Gálfalvának, honnan a császáriakat visszanyomta Szebenbe. Szeben ostroma következett, hol gróf Mikes Kelemen a huszárság parancsnoka elesett, s gróf Esterházy Kálmán egyik karját vesztette. S következett a vizaknai csata s a futás Szász-Sebesen át Dévának, hogy Magyarországra meneküljenek.

Minden megvert, futásnak indult sereg félelem hatása alá jut. A császári sereg már Szászvároson mutatkozik. Közte s Déva között a Strigy indul szakadni a Marosba, s Piskinél a Sztrigyen egy hid. A hidat a XI. zászlóalj, huszársággal fedezte, Bem Déváról visszafordítja seregét. Ne fuss magyar, nincs haza, dörgi Bem, s vágat a hidhoz. Nincs hid, nincs Erdély, szállt ajakról ajakra Bem másik magyar tudománya. Túlról már bőmbőlnek az ágyuk. Már nyomulnak a hidra a császáriak, a midőn Szigethy Miklós kezébe ragadja a zászlót: utánam fiuk, szembe rohan az apró golyókkal. Látja a másik tordai hős, a báró Kemény Farkas ezredes parthosszában felállított dandára, ez is

neki vág a Strigynek, a császári ágyuknak, tábornak. A továbbit elbeszéli a forradalomról irt történelem. De az ide tartozik, hogy Bem Szigethy Miklóst helyben a XI. zászlóalj őrnagyának, parancsnokának nevezte s a XI. zászlóalj kitüntetés gyanánt piros sipkát kapott. A piskii esata döntött. Egy hónap múlva, márczius 11-én Szebent bevették.

A fegyverletevés után, mit Szigethy Bem elmenekülése után, Dévánál tett le, egy év múlva, bevonulást tartatnak velem Tordára. Mig az ökörszekér a piacra ért, már nagy csoport várt, köztük egy kapitány s az, ki ezzel fogadott: szegény Miklóst is tegnap vitték át, pedig csak 25 éves, s 17 évet kapott. Uti társának, Fodor esiki plébánosnak, kit vasban vittek, mindjárt gyűjtenek, öcsém mit kíván? Csak annyit, hogy három nap vonszolnak ökörszekeren, rajtunk ül öt katona. Jól van, a katonákat is külön forspont fogja szállítani. E perezettől a város vendégei. A kapitán jó, a vendéglő egyik szobája előtt ott lesz a silbak, nyitva lesz az összejáró másik szoba, a tegnapi hosszú asztal még ott van, fogadhat, a kiket tetszik, s azok is a város vendégei. Ilyen apától származott Szigeti Miklós. Gyermekkori emlékemben most is mint egy szobor jelenik meg, energiát lehelő tekintetével, a mint a templom első székében, a könyörgés alatt áll, hófejér köpenyben.

S bezárom azzal, hogy a fiatal piskii hős számára apja hosszú koesi sort állított elő, vasra vert bajtársakkal megtölt. S mint apja sohajtott: Miklós volt a legfiatalabb, mégis legtöbbet kapott. De jött hét év után az amnestia. Jött a kiegyezés, a honvédség isménti felállítása, hol a piskii hős ismét elemébe jutott. S mint ezredes vonult nyugalomba. S fiatalos erőben élvezte a véres idők áldását, a szolgaságból felmentett haza szabadságát szuesági birtokán, környezve azon tisztelettel, melyet a hálás utókor a szabadsága bajnokainak ki szokott juttatni.

DR. KÖVÁRY LÁSZLÓ.

Egyháztörténelmi adatok.

CLIII—IV.

Unitárius papok a XVII. évszázban.

Alább több unitárius papnak a nevét közlöm. Mind a XVII-ik század első feléből valók. Az első csoportbeliek neveit Udvarhely megye levéltárából böngésztem ki, a másodikat pedig a Történelmi Tár 1884. évfolyama után adom, hol Komáromy András közölte a szentbenedeki Pacolay Péterné homoródszentpáli Kornis Borbála ellen szombatossága miatt indított perben megejtett tanuvallomásokat.

I.

1606-ban oklándi unitárius pap Bölöni György.
1613-ban Szent-Mihályon Bodás nevű unitárius pap van;
H.-Karácsonyfalván pedig Gergely pap.
1625-ben böződkörispataki unitárius pap Somosdi István.
1630-ban alsóboldogasszonyfalvi unitárius pap korondi Molnos Miklós.

II.

1638-ban a Kornis Borbála nota perében a következő unitárius papok említetnek:
Haranglábban: Köpeczi Miklós.
Szentrontáson: (*így Szentháromság helyett!*) Hegeni alias Toroczkai Gergely.
Toroczkón: Szentmihályfalvi Mihály.
Szent-Benedeken: Szentmihályfalvi István.
Erdő-Szent-Györgyön: Szentmiklósi Máté.
Bözöd-Újfalun: Árpástoy Máté.
Bordosan: Boldizsár. (Ez utóbbiról nem tudom határozottan, hogy 1638-ban Bordoson van-e, mert csak az van róla említve, hogy ő keresztelte meg Kornis Borbálát.)